

H - Anotace

Hranice mezi vnitřní a vnější bezpečností se stírají
V říjnu 2006 jsme byli v Praze svědky zvýšených bezpečnostních opatření v souvislosti s hrozbou mezinárodního terorismu. To mě inspirovalo k tomu, abych seznámil čtenáře našeho časopisu s podstatou velice rozsáhlého článku Dr. Wolfganga Hetzera z OLAF v Bruselu, který si klade otázku, zda je mezinárodní terorismus válkou nebo kriminalitou.

V **redakčním souhrnu** citovaného článku je uvedeno, že podle většiny hodnocení po útocích z 11. 9. 2001 mizí hranice mezi „vnitřní a vnější bezpečností“. S tím souvisí otázka, zda mezinárodní a především islámský terorismus – jako jiné nejtěžší násilné trestné činy – má být považován „jen“ za kriminalitu, nebo již za (asymetrickou) válku. Odpověď na tuto otázku je současně i odpovědí na to, kdo je oprávněn zasáhnout, tj. zda policejní síly k potírání zločinu, nebo bojové síly armády k obraně, což by však vyžadovalo přijetí nového ústavního zákona. Dosud však nebyla zodpovězena základní otázka, zda vedení války může být vůbec vhodným prostředkem k předcházení teroristicky motivovaným zločinům a k dosažení toho, aby pachatelé byli potrestáni. Odpovědi a návrhy na řešení této otázky musí brát také ohled na bezpečnostně-politickou koncepci Evropské unie a její snahy potírat v mezinárodním měřítku teroristicky motivovanou násilnou kriminalitu. Je žádoucí mít přitom správný odhad. Stát, který totiž rozvíjí neohraničené aktivity k ochraně svých občanů, již není svobodný. Ohrožení svobody terorismem nesmí v právním státě vést k tomu, abychom se dobrovolně vzdali svobody, i když absolutní svoboda zůstane vždy jen fikcí.

1. Úvod

USA se cítí být ve válce. Hlavní velitel jejich bojových sil prezident George W. Bush vyhlásil mezinárodnímu

terorismu válku a opakovaně se vždy veřejně označoval za „War Time President“, tj. prezidenta válečných časů. Již řadu let jsou USA také ve válce s ilegálním obchodem s drogami („war on drugs“), který je také veden na vysoce nepřehledném a nebezpečném bojišti a nepřináší žádoucí výsledky.

Reakce USA a celého civilizovaného světa na teroristické útoky z 11. 9. 2001 byly z hlediska mezinárodního práva legitimní. Ani dodatečně nelze popírat, že politika Tálibánu vytvořila v Afghánistánu vojenskou situaci, kterou nebylo možno zvládnout bez nasazení vojenských sil. Jinak se lze ale dívat na útok armády USA a některých jejích spojenců na Irák.

Ve válce je násilí samozřejmé a v horším případě přeroste v institucionalizované hrůzy. Těžko lze změřit politické a psychologické škody, které způsobily například obrazy mučení z Abu Ghraib. Také George W. Bush označil tyto události za „největší chybu“. Další „velké chyby“ budou však následovat, neboť podstatou válečného boje je uvádět ozbrojené síly do chodu, který převálcuje všechny obtíže. Exces absolutního násilí není úpadkovou formou války, neboť je zakotven již v samotné její struktuře.

Je třeba vyčkat, jak bude „vrchní velitel“ hodnotit události, ke kterým došlo v malém městě „Haditha“, asi 200 km severozápadně od Bagdádu, dne 19. listopadu 2005.

Příslušníkům námořní pěchoty je vytýkáno, že tento den usmrtili 24 nezúčastněných civilistů včetně žen a dětí poté, kdy byl jeden jejich kamarád usmrcen a dva další zraněni při bombovém atentátu. Kdyby se totiž četné výtky k protiprávnímu postupu americké armády a jiných bezpečnostních složek potvrdily (např. únosy, držení osob v tajných vězeních CIA), je úspěch nezbytného potírání mezinárodního terorismu stejně již v podstatě ohrožen. Proto je v Německu v souvislosti se zákonodárnými projekty

(viz zákon o nové úpravě úkolů letecké bezpečnosti; též příslušný nálezný Spolkového ústavního soudu) vedena nová bezpečnostně-politická diskuse, zda v boji s mezinárodním terorismem je vhodným prostředkem vedení války.

2. Ochrana nebo hegemonie?

Autor kritizuje amerického kontradmirála Harrise za to, že sebevraždu oběšením tří zadržovaných osob v americkém lágru Guantánamo na Kubě považuje za „koordinovaný akt asymetrického vedení války proti USA“, za „důkaz“ jejich viny, a nikoliv tedy za akt jejich zoufalství. Ani jeden ze sebevrahů nebyl dosud obžalován a nestál před vojenským tribunálem. Nikdo z nich nebyl dosud ani vyslechnut. Stejně jako ostatní byli drženi v zajetí, nalézali se v bezvýchodné situaci. Autor říká, že se jedná o podstatu staronového principu, který lze pozorovat vždycky, když se státní moc již neřídí zákony právního státu: „Zemřít bez trestu smrti.“ A kde je přiměřená pieta americké armády? Proč jsou sebevražedná jednání tak udivující, když někdo je léta vězněn, aniž ví proč, aniž ví, zda a kdy se může dostat na svobodu? Ten, kdo je držen v Guantánamu, je člověk bez jakýchkoli práv. Těm třem zůstalo jediné východisko, a sice sebevražda oběšením na vlastním ložním prádle. Podle jednoho pozorovatele je lágr Guantánamo hanbou pro USA, neboť tento lágr více teroristů produkuje, než teroristické činnosti zabraňuje. Ve skutečnosti zůstává vězněným osobám jediná možnost, tj. doufat v sílu hlasů amerických voličů, aby válka proti teroru nebyla současně válkou proti lidské důstojnosti.

Autor v této souvislosti činí exkurz do mezinárodního práva, do historie pojmu „válka“ a „totální válka“, do 1. a 2. světové války. Ptá se, zda se nezačíná opakovat historie. V americké zahraniční politice se staly kategorie „dobra“ a „zla“ stěžejními pojmy a v očích amerického

vedení se některé státy semkly v „osu zla“. Ve své druhé inaugurační řeči dal americký prezident Bush zbytku světa na vědomí, že jeho národ obdržel výzvu „z druhé strany hvězd“. Zdá se však, že mnozí islámsky a fundamentalisticky smýšlející lidé věří, že se západ opět vydal do islámského světa na „křížáckou výpravu“.

Autor činí obsáhlý exkurz také do problematiky válečného práva. Připomíná význam Vídeňského kongresu z roku 1914/1915, Ženevského spolku národů, Charty Spojených národů, porovnává partyzánskou válku a terorismus, občanskou válku a koloniální válku, rozlišuje různé druhy válek podle různých druhů nepřátelství, porovnává názory Carla Schmitta, V. I. Lenina, Clausewitze aj. na válku atd.

3. Zdroje nebezpečí, nebo bojiště?

V této velmi obsáhlé části se autor nejdříve zabývá snahami Wolfganga Schäubleho, ministra vnitra Spolkové republiky Německo, objasnit, co je v dnešní době třeba rozumět pod ústavněprávním pojmem „obrana“, a dosáhnout změny ústavního zákona. Důvodem k této polemice byl i nález Spolkového ústavního soudu o protiústavnosti zmocnění k sestřelení cestovního letadla zajatého teroristy, neboť v mezinárodním právu platí princip poměrnosti, nikoliv princip zvažování. Schäuble se však domnívá, že v případě obrany musí být logické zvážení ohrožení životů lidí v letadle a na zemi přípustné.

Velkou pozornost věnuje autor využívání příslušníků armády k plnění policejních úkolů. Domnívá se, že na vojáky nelze přenášet úkoly, které patří policii, protože vojáci nejsou k výkonu policejní služby ani vzdělávání, ani vyzbrojení. Pro policejní práci je charakteristická přiměřenost prostředků, pro armádu naopak vítězství nebo porážka nepřítelů. Autor zdůrazňuje, že s ohledem na asymetrické formy ohrožení, které vyplývají zejména z teroristických

aktivit, nelze již tak ostře rozlišovat vnější a vnitřní bezpečnost státu.

Autor obsáhle vysvětluje ústavní oprávnění a povinnosti příslušných orgánů v případě napadení spolkového území „ozbrojeným násilím“ nebo v případě, kdy takový útok bezprostředně hrozí („případ obrany“). Mimo obran smějí být armádní jednotky nasazeny jen tehdy, pokud to ústava výslovně připouští, např. při přírodních katastrofách. Dále přichází v úvahu spojenecká obrana podle smlouvy NATO i individuální a kolektivní obrana podle Charty OSN.

4. Podat žalobu, nebo vyhlásit válku ?

Teroristické útoky jsou trestnými činy. Jsou páčány pachateli trestné činnosti. Teroristé jsou zločinci. Kdybychom chtěli jejich masové vraždy vydávat za válečné útoky, jak se o to dnes pokoušejí mnohé politické směry, prokazovali bychom buď znepokojující rozměr neznalosti práva, nebo ambice, které jsou snad ještě objasnitelné jen hlubokou psychologickou analýzou. Zřejmě i v Německu vymizely již vzpomínky, co je skutečná válka. Zamýšlená militarizace vnitřní bezpečnostní politiky vede k tomu, že si omezení platná v právním státu konkurují s válkou. Princip přiměřenosti se dostává pod tlak destruktivity, která je příznačná vojenským jednáním. Psychologie vojáků není zaměřena na resocializaci svého protějšku, nýbrž na neutralizaci nepřítele. Vojenská nasazení se dříve či později vyvíjejí vždy v tendenci k masivnosti. Dochází k usmrcení nevinných osob, které jsou objektem izolovaných pomstychtivých reakcí. Vojáci, kteří se musí pohybovat v nepřehledném prostředí občanské války, jsou zpravidla vystaveni svodům, aby nedostatky vojenských možností nahradili hrůznými represáliemi všeho druhu. To se týká i Iráku.

Současné vojenské aliance se nezaměřují výhradně jen na

potírání domnělých válečných projevů moderního terorismu, nýbrž i na jiné skryté zájmy. Export svobody a demokracie do každého koutu světa, jak je proklamován zejména ze strany USA, není přirozeně jen částí preventivní strategie vůči vražedným teroristickým útokům. Jde také o uskutečnění paralelního politického programu, který je rozhodující měrou určován geostrategickými zájmy. Vybudování a zajištění jistoty v zásobování primárními energetickými zdroji patří k rozhodujícím motivacím pro nasazení armády ve světě.

Autor vyslovuje obavy z dalšího vývoje v tomto směru, obává se, aby nedocházelo k degeneraci právního státu, aby se tento stát nestal bojištěm, na něž budou vysíláni mladí muži i ženy, aby se zabývali problémy, jejichž původu a rozměru nerozumějí a jež neumí řešit.

Nejedná se ani tak o „náboženskou válku“ jako spíše o válku proti tzv. „západní“ dekadenci. Bylo by však chybné domnívat se, že teroristické útoky jsou jen násilným vyjádřením kulturních rozporů. Teroristé z řad islámských fundamentalistů jsou provokováni samotným společenským pořádkem v demokratických zemích, který je založen na svobodě, rovnosti, toleranci a touze po osobním štěstí. Tito teroristé mají za „bezbožné“ i členské státy EU. Teroristickou realitu lze považovat za „transcendentální reakci“ na globalizaci životních souvislostí.

5. Závěrečné poznámky

Také v Německu je pocítován mezinárodní terorismus jako globální a epochální výzva, která ohrožuje naši veškerou civilizaci. „Válka proti terorismu“ zůstane zřejmě určujícím tématem mezinárodní politiky. Také v budoucnu musíme počítat s dalšími teroristickými útoky. Cílem islámských teroristů jsou především USA, Velká Británie a Izrael včetně jejich zařízení v zahraničí. Útočí však i na

jiných místech ve světě. USA se ujaly úkolu řídit strategii proti světovému terorismu. Již jsme poznali, že konvenční vojenské zastrašení je nedostatečné. Autor akcentuje nezbytnost, aby s pachateli terorismu bylo zacházeno v mezích platných právních řádů demokratických států.

(Hetzer, W.: Internationaler Terrorismus: Krieg oder Kriminalität? Kriminalistik. C. F. Müller. Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, Heidelberg 2006, č. 7, s. 428-438.)

(Prof. JUDr. Miroslav Protivinský, DrSc., Praha)